

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Hella Mooser

HARJUMAA LASTEAEDADE ÕPETAJATE KOGEMUSED UKRAINAST PÄRIT
PAGULASLASTE KOHANEMISE TOETAMISEL
Bakalaureusetöö

Juhendaja: algõpetuse didaktika ja praktika nooremlektor Esta Sikkal

Tartu 2024

Kokkuvõte

Harjumaa lasteaegade õpetajate kogemused Ukrainast pärit pagulaslaste kohanemise toetamisel

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada Harjumaa lasteaedades töötavate õpetajate kogemused Ukrainast pärit pagulaslaste kohanemise toetamisel ning õpetajate täiendkoolituste vajadus. Töö teoreetiline osa annab ülevaate õpetaja rollist pagulaslaste kohanemise ja keele omandamise toetamisest ning pagulaslast toetatavast õpikeskkonnast. Eesmärgi saavutamiseks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Poolstruktureeritud intervjuudes osales 5 lasteaia õpetajat, kelle rühmas oli Ukrainast pärit lapsi. Tulemustest selgus, et Ukrainast pärit pagulaslaste kohanemise toetamine vajab terviklikku lähenemist, mis hõlmab õpetajate koolitust ja toetust ning kogukonna tuge ja ressursse. Takistuseks osutus keelebarjäär. Lasteaia õpetajad tunnevad üheselt puudust koolitustest ja tugipersonalist, kuid kinnitavad, et kõik vajalikud õppevahendid on olemas või tagatakse.

Märksõnad: kohanemine, pagulaslapsed, lasteaed.

Abstract

The experiences of kindergarten teachers in Harju County in supporting the adaptation of refugee children from Ukraine

The aim of this bachelor's thesis was to study the experiences of Harju County kindergarten teachers in supporting the adaptation of refugee children from Ukraine and their needs for further training. The theoretical part of the thesis provides an overview of the teacher's role in supporting the adaptation and language acquisition of refugee children, and the supportive learning environment for refugee children. To achieve the goal, a qualitative research approach was used, and 5 kindergarten teachers whose groups included children from Ukraine participated in semi-structured interviews. The results revealed that supporting the adaptation of refugee children from Ukraine requires a comprehensive approach, which encompasses both teacher training and support, as well as community support and resources. The biggest obstacle identified was the language barrier. Preschool teachers unanimously expressed a lack of training and support personnel, but affirmed that all necessary teaching materials are available or provided.

Keywords: adaptation, refugee children, kindergarten.

Sisukord

Kokkuvõte	2
Abstract	2
Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Töös kasutatavad mõisted	5
1.2 Õpetajate roll pagulaslapse kohanemise toetamisel lasteaias	5
1.3 Pagulaslapsi toetav õpikeskkond.....	6
1.4 Pagulaslapse teise keele omandamise toetamine	6
1.5 Varasemad uurimused	7
1.6 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused.....	7
2. Metoodika	8
2.1 Valim.....	8
2.2 Andmekogumine	9
2.3 Andmeanalüüs	9
3. Tulemused	10
3.1 Õpetajate valmisolek töötamiseks Ukrainast pärit lastega.....	10
3.2 Õpetajate töövõtted ja õppemeetodid Ukrainast pärit laste toetamisel	11
3.3 Takistused ja ettepanekud Ukrainast pärit lapse kohanemise toetamisel.....	12
4. Arutelu	13
Tänu sõnad	16
Autorsuse kinnitus	16
Kasutatud kirjandus	17
Lisa 1. Valik intervjuu küsimusi näitena	
Lisa 2. Näide pea- ja alakategooriate moodustamisest	
Lisa 3. Näide koodide moodustamisest andmetöötlusprogrammis QCAmap	

Sissejuhatus

Kriisikonfliktid avaldavad laastavalt mõju selle keskele sattunud inimestele. 2022. aastal Ukrainas puhkenud konflikt sundis paljusid peresid kodudest põgenema. Peamiselt Euroopa Liidus peavarju otsinud ligikaudu 5,9 miljonist Ukrainast pärit põgenikust olid suur osa naised ja nende alaealised lapsed ning on üks suurimaid inimeste ümberasumise kriise tänapäeva maailmas (UNHCR, 2023). Eesti haridusasutustes oli 2022. aasta lõpuks õppima asunud 8130 Ukraina sõjapõgenikku, neist 24% alushariduses (Siseministeerium, s.a.).

Eestis on pagulaste eduka kohanemise ja integreerumise toetamine riigi prioriteet, mille raames tagatakse vajalike teenuste kättesaadavus. Haridus- ja Teadusministeerium toetas 2022-2023 aastal rahaliselt kohalikke omavalitsusi, et pakkuda Ukraina lastele keeleõpet, tugiteenuseid, huvitegevusi ning võimalust palgata juurde õpetajaid ja tugispetsialiste (Haridus- ja Teadusministeerium [HTM], s.a.). Lisaks on haridustöötajatele loodud veebikeskkond „Muu kodukeelega laps“, kust leiab ülevaate Eestis elavate ja haridusasutustes õppivate uussisserändajate hariduskorraldusest (Haridus- ja Noorteamet, s.a.). Mitmed organisatsioonid pakuvad ka koolitusi, kus õpetajad saavad teadmisi ja oskusi, kuidas õpetada teisest kultuurist pärit lapsi ning on välja töötatud juhendid pagulaslaste keeletoetamiseks (HTM, s.a.)

Eesti ühiskonnas on kõigil võrdsed võimalused kvaliteetse hariduse omandamiseks sõltumata nende keelest või kodakondsusest (Eesti Vabariigi haridusseadus, 2022). Eesti haridussüsteemis (EHIS) oli 2022. aasta lõpu seisuga registreeritud 2078 Ukrainast pärit last Eesti lasteaedades. Enamik neist, 55,9%, on registreeritud Harjumaal (Haridussilm, s.a.). See tähendab, et lasteaiad pidid korraga vastu võtma suurel hulgal uusi võõrkeelseid õppijaid, mis esitas tõsise väljakutse Eesti haridussüsteemidele ja haridustöötajatele. Eesti koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011) rõhutab lasteaia ülesandena erineva keelelise ja kultuurilise taustaga laste toetamist ning selleks on õpetaja pedagoogiline pädevus ja teadmised äärmiselt olulised.

Töö autor uurib käesolevas töös eeltoodud valdkonda, sest teema on aktuaalne. Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja Harjumaal lasteaedades töötavate õpetajate kogemused Ukrainast pärit pagulaslaste kohanemise toetamisel ning õpetajate täiendkoolituste vajadus.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Töös kasutatavad mõisted

Käesolevas töös kasutatakse kolme põhimõistet. Pagulasperest pärit laps on laps, kes on pärit teisest kultuurist ning tunneb ennast uues keskkonnas ebakindlalt, kuna tema arusaamad, kumbed ja keel on kohalikust kultuurist erinevad. Pagulaslapse kohanemine viitab protsessile, mis hõlmab mitmesuguseid väljakutseid, sealhulgas uue kultuuri, keele ja haridussüsteemiga kohanemist, uute sotsiaalsete suhete loomist ning võimalike traumaatiliste kogemuste ületamist. Pagulane või sõjapõgenik on isik, kes on sunnitud lahkuma oma kodust, et põgeneda relvakonfliktide tagajärgede eest ning kes otsib kaitset mõnest turvalisest riigist. (Eesti Pagulasabi, 2017; UNHCR, s.a.).

1.2 Õpetajate roll pagulaslapse kohanemise toetamisel lasteaias

Alusharidus mõjutab oluliselt lapse õppeedukust ja paneb aluse tema edasisele arengule, eriti pagulaslaste integreerimisel ja kohanemisel uude ühiskonda. See etapp haridustee alguses toimib olulise platvormina sotsiaalse, emotsionaalse ja kognitiivse arengu jaoks ning võib olla traumadest mõjutatud lastele turvaliseks keskkonnaks (Lunneblad, 2017). Iga laps läbib kohanemisprotsessi individuaalselt, mistõttu peaksid õpetajad suutma järk-järgult tutvustada uusi olukordi, et toetada pagulasi nende kohanemisel (Möll & Trasberg, 2022; Gundogdu & Yildiz, 2022).

Õpetajate toetus ja tähelepanu aitavad pagulaslastel tunda end turvaliselt ja ennetavad kohanemisprobleeme ning tunne ja kogemus kollektiivi kuulumisest tõstab lapse enesekindlus (O'Toole Thommessen & Todd, 2018; Salgur & Gursoy, 2015; Cokuk & Kozikoglu, 2020). Õpetaja teadlikkus rühma tuleva pagulaslapse kultuurilisest taustast aitab rühmakaaslastel ette valmistada võimalikeks eripäradeks (erinev nahavärv, välimus, riietus, kumbed jne) ning ennetada kiusamise juhtumeid (Cokuk & Kozikoglu, 2020). Seega oodatakse õpetajalt kultuurilise mitmekesisuse mõistmist ning oskust luua salliv suhtluskeskkond. Õpetajate lugupidamine lapse põhikultuuri ja keele vastu on oluline, kuna nende eeskujust sõltub, kuidas erinevatest kultuuridest pärit lapsed omavahel suhtlevad. Rääkides Eesti kultuurist, tavadest, tähtpäevadest ja kommetest, on oluline tutvustada ka teistest kultuuridest pärit laste tavasid, kombeid, tähtpäevi. Õpetajad, kes oskavad valida ja kohandada õppematerjale vastavalt laste vajadustele, suudavad tõhusamalt toetada laste uute teadmiste omandamist (Drew, 2023; Vanahans et al., 2023). Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011) rõhutab õpetajate ja tugispetsialistide koostööd olulisust lapsevanematega, mis toetab pagulaslaste

kiiremat kohanemist (Cokuk & Kozikoglu, 2020; O'Toole Thommessen & Todd, 2018). Suhtlemisel tekkivate keelebarjääride korral võib olla kasulik kaasata pagulaspere emakeelt mõistev tõlk (Nummert et al., 2018).

1.3 Pagulaslapse toetav õpikeskkond

Hästi organiseeritud õpikeskkond on toetav ja arendav, mõjudes positiivselt pagulaslaste kindlustundele (Nugin, 2017). Tõhus viis kohanemise toetamiseks on luua võimalusi mängulisteks tegevusteks, mille käigus saavad lapsed omavahel suhteid luua.

Kriisipiirkonnast saabuvate lastega suhtlemisel on vaja neile kinnitada, et neil on turvaline ja lubatud end vabalt väljendada (Gundogdu & Yildiz, 2022; O'Toole Thommessen & Todd, 2018). See tähendab, et kõigilt oodatakse avatust ja austust teiste vastu ning teadvustamist, et erinevused on normaalsed ning keelebarjäärist saab üle kannatlikkuse ja teiste abiga. Eesmärk peab olema, et kõik lapsed tunneksid end teretulnuna ja aktsepteerituna (Leisau, 2019).

Füüsilise keskkonna kujundamisel lasteaias tuleks luua kõigi oma rühmas käivate laste keeli ja kultuure väärtustav õpikeskkond. Geograafiline kaart laste päritolumaadega on abiks lasteaias esindatud mitmekesisuse esiletoomisel, pagulaslapse sõnavara aitavad arendada mitmekeelsed raamatud ja kodukeeltes tervitustekstid seintel (Leisau, 2019; Nummert et al., 2018). Sel viisil saavad lapsed tugineda juba omandatud teadmistele ja samal ajal kogeda, et nende kultuuri väärtustatakse. Nugin (2017) on kirjeldanud, et kuna lasteaias keskkonnas on palju suhtlemist, siis eraldumise võimalus annab pagulaslapsele võimaluse säilitada eneses tasakaalu. Selleks sobivad rühmaruumis erinevad tegeluskeskused, mis annavad võimaluse individuaalseks tegevuseks, samas äratavad lastes huvi erinevate tegevuste ja sõnavara omandamise vastu (Häidkind & Oras, 2016). Lapsed saavad erinevate väljendusviiside kaudu, nagu joonistamine või mäng, vabalt väljendada oma stressi ja emotsioone, aidates neil kaotuste ja traumadega toime tulla ning tugevdades emotsionaalset eneseregulatsiooni (Beauregard et al., 2022).

1.4 Pagulaslapse teise keele omandamise toetamine

Lapsed omandavad uue keele kiiremini kui täiskasvanud. Parim viis pagulaslapse keeleõppe toetamiseks on eakaaslastega koos tegutsedes, kus suhtlus toimub peamiselt mitteverbaalsete vahendite kaudu. Mängides ei pöörata omavahelises suhtluses keelele suurt tähelepanu, vaid keskendutakse pigem tegevustele (Salgur & Gursoy, 2015).

Kriisipiirkonnast pärit lapsed võivad kogeda stressi või ebakindlust ning läbida nn "vaikse faasi" või kasutada „mittekõnelisi“ vahendeid. Selline "vaikiv" või "mitteverbaalne" periood

võib kesta mõnest nädalast mitme kuuni ja see on aeg, mil pagulaslaps arendab oma keeleoskust. Esialgu võib laps hakata kasutama lühikesi või imiteerivaid lauseid, nagu "Ma ei tea" või "Mis see on?", mida ta on kuulnud ja õppinud. Hiljem hakkab ise koostama lauseid enda äsja õpitud sõnavarast (Beauregard et al., 2022; Hallap, 2008). "Vaikiva" perioodi ajal ei peaks pagulaslaste sundima suulises dialoogis osalema või sõnu kordama; dialoog peaks olema ühekülgne ning õpetaja keelekasutus läbimõeldud ja vastama pagulaslaste keeleoskuse tasemele. Suhtlemisel pagulaslastega peavad õpetajad pöörama tähelepanu oma keelekasutusele ning vajadusel kasutama visuaalseid vahendeid tegevuste selgitamiseks. Kasutada tuleks aeglasemat kõnetempot ning rääkida selgelt ja korrektselt, vältides pikki lauseid ning kõne asemel kasutada žeste, näomiimikat (Beauregard et al., 2022; Hallap, 2008; Vanahans, 2023). Keele oskuse arendamine kodus ja väljaspool lasteaeda aitab kiiremini omandada uut keelt. Abiks on õpetaja soovitusel, milliseid laste filme ja raamatuid kodus vaadata (Hallap, 2008). Kuigi eesti keele oskuse arendamine kodus on oluline, peaksid vanemad lastega suhtlemist jätkama emakeeles, kuna lapse esimese keele omandatud reeglid ja sõnavara aitavad kergemini omandada teist keelt (Cummins, 2001; Hallap, 2008).

1.5 Varasemad uurimused

Erinevad uuringud lasteaia õpetajate kogemuste kohta pagulaslaste õpetamisel on toonud välja, et keelebarjääri tõttu on raskendatud suhtlemine lastega, koostöö lasteaia ja pere vahel ning õpetajatel puudus piisav ettevalmistusaeg pagulaslaste vastuvõtmiseks. Õpetajad tundsid puudust koolitustest, mis oleks andnud neile paremaid teadmisi erinevast kultuurist tulnud lapse toetamisest (Gundogdu & Yildiz, 2022; Karbowiczek et al., 2022). Samuti selgus Vanahans jt (2023) uuringust, et kuigi olulise ettevalmistuse pagulaslaste õpetamisel annab eelnev kogemus, vajaksid õpetajad koolitust, kuidas korraldada õpet mitmekultuurilises keskkonnas kuna õppeprotsessis lapse kultuurilise taustaga enamasti ei arvestatud. Takistuseks osutus ka laste suur arv rühmas ning ühise keele puudumine (Vanahans et al., 2023). Tartu Ülikooli tudengitöös uuriti lasteaiaõpetajate valmisolekut töötamiseks uusimmigrantlastega ning õppealajuhatajate arvamust pagulasperest pärit laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks (Kalind, 2017; Tuur, 2018), millest selgus, et keelebarjääri tõttu on takistusi lapsevanematega suhtlemisel ning õpetajad vajaksid rohkem teadmisi pagulasperede taustast. Samuti peeti vajalikuks väiksema laste arvuga rühma, kuna õpetajad tundsid koormuse suurenemist.

1.6 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja Harjumaa lasteaedades töötavate õpetajate kogemusi Ukrainast pärit pagulaslaste kohanemise toetamisel ning õpetajate täiendkoolituste vajadus. Sellest tulenevalt on töö autor püstitanud järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas toetavad lasteaiaõpetajad Ukrainast pärit pagulaslaste kohanemist?
2. Millised takistused esinevad töös Ukrainast pärit pagulaslaste kohanemise toetamisel?
3. Missugune on lasteaia õpetajate vajadused täiendusõppe osas, mis aitaksid neid töös pagulaslastega?

2. Metoodika

Käesolevas bakalaureusetöös uuritakse Harjumaa lasteaedades töötavate õpetajate kogemusi Ukrainast pärit pagulaslaste kohanemise toetamisel eestikeelses rühmas. Sellest tulenevalt on uuringuks valitud kvalitatiivne uurimismeetod, mis lähtub tegeliku elu kirjeldamisest ning võimaldab läheneda igale uurimisobjektile võimalikult terviklikult (Õunapuu, 2014).

Andmekogumise meetodina kasutati intervjuud, sest see võimaldab olla uuritavaga vahetus suhtluses ning sellise meetodi eeliseks on andmekogumise paindlikkus (Lepik et al., 2014).

2.1 Valim

Uurimuses kasutatakse sihipärase valimi põhimõtet, kus valimi moodustamisel tugineb uurija kindlatele kriteeriumitele, lähtudes oma teadmistest ja kogemustest ning võttes aluseks valimisse kuuluvate isikute teadmised ja kogemused (Õunapuu, 2014). Uuringus osales Harjumaal asuvatest lasteaedadest kokku 5 õpetajat. Kriteeriumiteks seati, et õpetaja töötab lasteaias eesti õppekeele rühmas, õpetajal on kogemusi Ukrainast pärit laste õpetamisel ning lasteaia asuksid Harjumaal. Viimase kriteeriumi puhul kasutati mugavusvalimit, et intervjuueeritavad oleksid uurijale kergesti kättesaadavad (Õunapuu, 2014). Intervjuus osalejatele tutvustati töö eesmärki ning küsiti luba intervjuu heli salvestamiseks. Kogutud vastuseid kasutatakse ainult selles uurimistöös ja osalejate nimed on anonüümsuse tagamiseks töös asendatud pseudonüümidega. Uurimuses osalenute taustaandmeid ja saadud informatsiooni kasutatakse ainult selles uurimuses ning pole kättesaadavad kõrvalistele isikutele (Rämmer, 2014). Uurimuse käigus kogutud andmeid töödeldakse vastavalt andmekaitsereeglitele ning hävitatakse pärast käesoleva töö kaitsmist. Intervjuueeritavate taustaandmed on töö ilmestamiseks esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Intervjueeritavate taustaandmed.

Pseudonüüm	Töökogemus	Haridus	Mitu Ukraina last rühmas?
ÕP1	15 aastat	Keskeriharidus	6
ÕP2	7 aastat	Magister	1
ÕP3	35 aastat	Bakalaureus	1
ÕP4	3 aastat	Keskeriharidus	2
ÕP5	10 aastat	Bakalaureus	4

2.2 Andmekogumine

Andmete kogumiseks oli valitud poolstruktureeritud intervjuu ehk personaalse vestlusega kogutud andmeid. Poolstruktureeritud intervjuu küsimustik on paindlik ja annab võimaluse uuritavalt küsida lisaküsimusi, küsimusi täpsustada, muuta küsimuste järjekorda ning intervjueeritav saab vajadusel oma arvamust avaldada ja vastuseid selgitada (Lepik et al., 2014; Õunapuu, 2014).

Uurimistöös võeti intervjuu küsimuste koostamise aluseks uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused. Intervjuukava jaotus neljaks osaks. Intervjuu algas sissejuhatavate küsimustega, millega sai autor koguda osalejate taustaandmeid ja luua pingevaba õhkkonna, et mõlemad osapooled häälestuksid paremini intervjuu läbiviimiseks. Teise ja kolmanda osa eesmärk oli välja selgitada õpetajate kogemused Ukrainast pärit lapsega rühmas ning kuidas nad toetavad kohanemist eestikeelses rühmas. Neljandas osas küsiti, millised on õpetajate vajadused õppevahendite ja täiendkoolituste osas, mis aitaks neid töös pagulaslastega. Uuringu ühtluse tagamiseks küsiti kõikidelt intervjueeritavatelt samu küsimusi.

Uurimuse usaldusvääruse tagamiseks viis autor läbi prooviintervjuu, et veenduda küsimuste sobivuses. Selle tulemusel selgus, et küsimused olid arusaadavad, muudeti paari küsimuse järjestust. Kuna uusi küsimusi ei lisandunud, kasutati prooviintervjuust saadud vastuseid töö lõpptulemuste analüüsimisel. Intervjuude läbiviimiseks lepitati õpetajatega kokku sobiv aeg ja koht ning küsiti luba intervjuu salvestamiseks, mis võimaldas kogu protsessi algupäraselt talletada. Samuti võimaldab see intervjueerijal täielikult intervjuule keskenduda (Õunapuu, 2014).

2.3 Andmeanalüüs

Andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi, mis keskendub teksti intensiivsele uurimisele ja sisu mõistmisele ning annab võimaluse tekkinud koode ja kategooriad hiljem üle vaadata ja vajadusel lisada (Kalmus et al., 2015; Rämmer, 2014).

Intervjuud salvestati telefoni diktofoniga ning hiljem teisaldati arvutisse. Salvestatud intervjuud transkribeeriti tekstifailideks veebibõhise kõnetuvastuse programmi abil (Olev & Alumäe, 2022) ning tehti parandusi helifaile üle kuulates. Kuna tähelepanu oli teksti sisul, siis parandati sõnakordusi ning jäeti välja hääletooni- ja pausimärgid. Transkriptsioonist eemaldati ka intervjuueeritavate andmed, et tagada anonüümsus.

Andmetöötlusprogrammina kasutati vabavaralist *QCAmap*, kus on võimalik andmeid kodeerida tekstilõikude haaval. Transkriptsioonides märgiti tähenduslikud kohad, andes neile koodid (Kalmus et al., 2015). Koodidest kujunesid hiljem pea- ja alakategooriad. Seejärel kodeeriti tekstid taas kasutades kaaskodeerijat, kes sai kasutada olemasolevat koodiraamatut ja lisada vajadusel uusi koode. Kuna korduskodeerimise käigus sisulisi muudatusi ei lisandunud, jäid koodid samaks.

Saadud koodid koondati 3 peakategooriasse: õpetajate ettevalmistus ja valmisolek, õpetajate töövõtted ja õppemeetodid ning kohanemist takistavad tegurid ja ettepanekud. Näide pea- ja alakategooriate moodustamisest on välja toodud töö lõpus lisades (Lisa 2).

3. Tulemused

Töös esitatakse tulemused peakategooriate kaupa. Tulemuste näitlikustamiseks kasutatakse tsitaate intervjuudest, mis on esitatud kaldkirjas. Tsitaate on keeleliselt kohandatud, kuid õpetajate lausete mõte on säilitatud. Tsitaatide esitamisel kasutatakse tingmärki (...), mis märgistab tsitaadi lühendamiseks välja arvatud teksti. Tsitaatide lõppu on märgitud intervjuueeritavate pseudonüümid.

3.1 Õpetajate valmisolek töötamiseks Ukrainast pärit lastega

Õpetajate ettevalmistus: Selgus, et õpetajatel oli aega enda ettevalmistamiseks pagulaslapse vastuvõtmiseks varieeruvalt üks päev kuni üks kuu. Infot pagulaslapse tausta ja eelneva lasteaiakogemuse kohta said enamus õpetajaid teada lapsevanemalt lapse rühma tuleku päeval. Materjale pagulaslapse õpetamiseks ja toetamiseks saadi juhtkonnalt või otsiti töökäigus ise internetist.

Toimus koosolek, kus direktor mainis, mitu last kellegi rühma tuleb ning uuris, kes rühmas oskab vene keelt, et vanematega suhelda. Õppealajuhataja andis soovitusi, kuidas pagulaslapsed saaksid kergemini lasteaiaga harjuda (pildikaardid seintele, kehakeelt kasutada). (ÕP4)

Eelnevad kogemused ja koolitused: Eelnevat kogemust pagulaslapsega polnud ühelgi õpetajal. Toodi esile kogemusi Hollandist ja Hispaaniast pärit lastega ning Eestis elavate vene kodukeelega lastega oma rühmas. Samuti polnud õpetajad saanud ettevalmistust ega koolitusi

spetsiaalselt pagulaslaste kohanemise toetamise teemadel aga oli läbitud erinevaid keelekümbeluse koolitusi või muukeelse lapse teemalisi koolitusi.

3.2 Õpetajate töövõtted ja õppemeetodid Ukrainast pärit laste toetamisel

Õppetegevuse läbiviimine: Kõige enam tuli intervjuu vastustest välja, et õpetajad kasutavad pagulaslaste õpetamisel eestikeelsete sõnade kordamist ja õppeteemade näitlikustamist läbi pildimaterjali, füüsiliste esemete, videote vaatamist. Toodi välja luuletuste ja jutukeste õppimine läbi joonistuste, mis aitas lastel paremini mõista teksti sisu.

Tegime spetsiifilised piltkaardid Ukraina sõnadega nendele esimestele pagulastele, kui alustasime. Aga üsna kiiresti need muutusid tarbetuks, sest et igapäevase sõnavara „käsi pesema, hakkame koristama, riietuma“ omandasid paari nädalaga. (ÕP2).

Pagulaslaste eesti keele mitteoskamise tõttu kasutasid mõned õpetajad Ukraina lastega suheldes vene keelt, kuid seda ainult kohanemisperioodi alguses, öeldes, et see aitas lapsel luua seoseid kindlate tegevustega. Üldiselt suheldi žestide, kehakeele ja asjadele osutades, öeldes juurde eestikeelseid lihtsaid ja lühikesi lauseid. Pagulaslaste keeleõppe arenguks pidasid õpetajad oluliseks olla ise jutukad, sest siis hakkavad Ukraina lapsed mingil hetkel lauseid ja sõnu järgi kordama. Pagulaslaste toetamiseks proovisid õpetajad rühmas luua turvalise ja sõbraliku õhkkonna, tutvustades rühmas käivatele lastele uut tulijat ning julgustades omavahel mängima.

Alguses kui Ukraina lapsed tulid, siis käisime kõik ruumid läbi ja näitasime, kus mis on. Et siin on garderoob, kuhu riided ja jalanõud jätta ja siis magamistuba ja vannituba ja nii edasi. (ÕP5).

Abistavaks peeti ka rühmaruumide seintele pandud pildimaterjali koos ukrainakeelsete sõnadega, mida muudeti vastavalt nädala või kuu teemale. Samas vastasid enamuse õpetajaid, et pagulaslastest lähtuvalt rühmaruumis kohandusi ei tehtud. Mõned õpetajad kasutasid esimestel nädalatel hommikuringe laste omavahelise tutvumise soodustamiseks, mis aitas vähendada pagulaslaste ebakindlust, lisaks kasutati ka lihtsate lausete ja liigutustega hommikusalme. Alguses jälgisid pagulaslapsed neid tegevusi, kuid mõne aja pärast hakkasid nad juba vaikselt teisi jäljendama. Õppetöös kasutati Bee-Bot põrandarobotit, mis pakkus Ukraina lastele suurt huvi ning soosis sõnade järele kordamist. Lisaks kasutati keeleõppeks ka YouTube veebikeskkonda erinevate õppevideote vaatamiseks ning tahvelarvutis ALPA Kids digitaalseid õppemänge.

Kasutame õppetöös näiteks robotikat, mis oli nende jaoks põnev ja uus. Suure huviga tehti kaasa ja korraldati neid sõnu, mis beebood ütles. (ÕP5).

Õhtust aega kasutasid õpetajad pagulaslapsega individuaalseks tegelemiseks ja suhtlemiseks, kasutades erinevaid sõnavaralisi mängu: memoriine, lotosid, puslesid ja lauamänge.

Vastustest ilmses, et enamuses uuritavatest lasteaedades ei olnud pagulaslastele väljaspool rühmategevusi loodud eraldi eesti keele õppe võimalust. Kodukeskkonnas eesti keele arengu toetamiseks soovitasid õpetajad perele eestikeelseid lastefilme ning raamatuid.

Algul päris neid titeraamatuid, kus on pildid ja üksikud sõnad. Nüüd juba ka lugemist, sest meie Ukraina pere õpib terve perega eesti keelt. (ÕP2)

Õpetajad tõdesid, et lasteaedades on olemas palju meetodilist materjali, samuti on palju mõtteid internetist leitavad. Vastavalt vajadusele kohandasid või tegid õpetajad ise vajaminevad õppevahendid.

Koostöö kolleegide ja spetsialistidega: Majasiseselt tehti pagulaslapse toetamiseks koostööd teiste rühmade õpetajatega ning liikumis- ja muusikaõpetajatega. Samuti tundsid õpetajad tugevat juhtkonnapoolset toetust ja abi. Vastavalt vajadusele tehti mõnes lasteaias ühiseid koosolekuid, et küsida nõuandeid ja jagada kogemusi. Kahjuks tõdes enamik õpetajad, et kuna nende majas polnud tugispetsialiste, jäi pagulaslapse toetamine rohkem rühmasiseseks ülesandeks.

3.3 Takistused ja ettepanekud Ukrainast pärit lapse kohanemise toetamisel

Laste läbielatud kogemused: Intervjueeritavad õpetajad märkisid, et Ukraina laste ebakindlus ning hirmud uues olukorras ja keskkonnas mõjutasid nende usaldust ja avatust õpetajate suhtes. Võttis aega, et laps ennast turvaliselt tundis. Lisaks toodi välja, et mõne pagulaslapse kohanemist mõjutasid nende läbielatud kogemused.

Need esimesed pagulaslapsed, nendel just see läbielatud kogemused. See võimendus üsna palju, et nemad nägid seda (...), sest need poisid, kes meile tulid, olid kaks nädalat elanud keldris, nad olid nälginud. Neil oli väga- väga halb kogemus. (ÕP2).

Koostöö ja suhtlemine: Intervjuudest ilmses, et kõik õpetajad oleksid soovinud pagulaslaste toetamisel teha koostööd erinevate spetsialistidega: logopeedi, eripedagoogi, psühholoogi või terapeutiga. Mõned õpetajad vastasid, et nende majas käis kord kuus eripedagoog.

Intervjuudest tuli välja, et õpetajatel esines lapsevanematega suhtlemisraskusi keelebarjääri tõttu. Õpetajad, kellel puudus vene keele oskus, suhtlesid vanematega inglise keeles või kasutasid mobiili tõlkerakendust Google Translate. Mõnedes olukordades leiti, et selline rakendus ei ole piisavalt usaldusväärne ning tekkis vajadus kutsuda kolleeg või juhataja appi tõlgiks. Need lapsevanemad, kes planeerisid kiiresti Ukrainasse naasta, ei pidanud õpetajate sõnul koostööd lasteaiaga ja oma lapse eesti keele arengu toetamist oluliseks. Kuigi

lasteaedadel erinevaid suhtluskanaleid, eelistasid pagulaspered suhelda õpetajaga silmast-silma.

Pagulased näiteks meil Eliis keskkonnaga pole üldse liitunud. Eliis keskkonna kaudu me nendega eriti suhelda ei saa, kõik info laseme tõlkida vene keelde, näitame paberil või räägime individuaalselt. (ÕP1)

Õpetajate vajadused ja soovitud: Olemasolevatele õppevahenditele lisaks sooviti rühma digitaalset jutupliiatsit, millega laps saaks iseseisvalt raamatust pilte vaadata ja sõnu kuulata. Samuti mainiti vajadusena õppevarakomplekti, kus oleks juures nõuanded, kuidas mingit valdkonda pagulaslastele õpetada. Õpetajad tõdesid, et esimestel kuudel oleks rühmas võinud abiks olla tugiisikud, kes oleksid toetanud erinevate osapoolte suhtlemist ja aidanud nii keeleõppe kui ka pagulaslaste arengu toetamisel.

Mul oli tunne, et ma ise ei jõua kõigini ja seda mitmekordset asjade üle seletamist oli palju (...) kes oskaks lastele ära seletada, mida ma rääkisin ja mida teha tuleb. Seda siis just õppetegevuse ajal. (ÕP5).

Samuti tõid õpetajad välja, et laste arv rühmas võiks olla väiksem, eriti kui liitub 5-6 pagulaslast samaaegselt. See võimaldaks igale lapsele rohkem individuaalset tähelepanu pöörata ja aidata neil uue keskkonnaga kohaneda.

Aga ma arvan, et mida õpetaja vajab pagulaslaste toetamisel on AEG (...) Seega tuleks õpetajale anda aega, et ta suudaks ka ise antud olukorraga kohaneda. (ÕP4).

Õpetajad väljendasid töö käigus ilmnunud aspektide tõttu soovi läbida koolitusi lapse vaimse tervise, psühholoogilise toe, kohanemist toetava keskkonna loomise, kultuuriteadlikkuse teemadel, et nad oskaksid paremini arvestada pagulaslaste kultuuriliste eripärade ja vajadustega.

Kui mõelda nüüd konkreetselt selliste sõja piirkonnast tulevate laste peale, siis ilmselt kuidas aidata teda vaimselt ja emotsionaalse toimetulekuga. (ÕP3).

Samuti, et lasteaias oleks tagatud Ukraina kriisipiirkonnast saabunud lastele psühholoogiline tugi ja nõustamine, mis aitaks toime tulla traumaatiliste kogemustega. Ettepanekuna tehti, et lasteaiast sõltumatult korraldaks kohalik omavalitsus pagulasperedele erinevaid kultuurilisi üritusi ja väljasõite, mis oleks suunatud tutvumiseks oma uue elukohaga ja Eesti riigiga.

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada Harjumaa lasteaedades töötavate õpetajate kogemused Ukrainast pärit laste kohanemise toetamisel ning õpetajate täiendkoolituste vajadus.

Esimese uurimisküsimuse *Kuidas toetavad lasteaiaõpetajad Ukrainast pärit lapse kohanemist?* tulemused näitasid, et lasteaiaõpetajad rakendavad pagulaslastega palju individuaalset tähelepanu ning loovad soodsaid olukordi laste omavahelisteks mängudeks ja suhtluseks. O'Toole Thommessen & Todd (2018) ja Gundogdu & Yildiz (2022) tulemused toetavad seisukohta, et tähelepanu ja soodsa suhtluskeskkonna loomine pagulaslaste ja nende eakaaslaste vahel, aitab ennetada erinevaid käitumis- ja kohanemisprobleeme. Õpetajate personaalne lähenemine ja sõprussuhete loomine eakaaslastega on oluline faktor Ukraina laste keeleoskuse arengul ja sotsiaalsel integreerumisel. Lasteaia õpetajad pakuvad pagulaslastega õppetegevuste läbiviimisel erinevaid vahendeid, vajadusel kohandades materjale vastavalt iga pagulaslaste võimetele sobivaks. Seda toetab teoreetiline arusaam, mille kohaselt Drew (2023) ja Vanahans (2023) toovad esile, et õpetajate paindlikkus ja loovus õppematerjalide muutmisel vastavalt iga lapse individuaalsetele vajadustele, võimaldab pakkuda personaalset ja toetavat õpikogemust. Selline lähenemine soodustab pagulaslaste sujuvat integreerimist õppeprotsessi, tagades positiivsed eduelamused aga tõstab õpetajate töökoormust. Küsitluse tulemused näitasid, et võõrkeele oskuse puudumisel kasutatakse ka kehakeelt, aitamaks korralduste edasiandmisel. Seda toetab Beauregard jt (2022) teooria, mis toetab õpetajate praktilisi lähenemisviise pagulaslastega suhtlemisel ja õppetegevuste korraldamisel. Seega on oluline, et õpetajad oleksid omandanud mitmekülgsed oskused, pakkumaks erinevaid võimalusi, mis toetaks sujuvat integreerumist uude keskkonda.

Teisele uurimisküsimuse *Millised takistused esinevad töös Ukrainast pärit laste kohanemise toetamisel?* tulemused näitasid, et suurimaks takistuseks pagulaslaste õpetamisel ja toetamisel peavad õpetajad ühise suhtluskeele puudumist. Sarnaselt on Vanahans (2023) oma uurimuses leidnud, et keelebarjäär tekitab raskuseid õppetegevusel läbiviimisel. Lisaks selgus, et keelebarjäär oli takistuseks ka informatsiooni jagamisel ja vastastikusel mõistmisel pagulasperedega ning see nõudis õpetajatelt palju tõlketööd. Cokuk & Kozikoglu (2020) ning O'Toole Thommessen & Todd (2018) uurimused näitavad samuti, et keelepuudulikkus võib piirata suhtlust ja koostööd ning pagulasperede negatiivne suhtumine või käitumine võib oluliselt mõjutada nende laste kohanemisprotsesse. Selle lahendamiseks võiks tõhus abinõu olla tugiisiku olemasolu, kes mõistaks pagulasperede emakeelt ning aitaks kõikide osapoolte koostöö tugevdamisel ning vähendaks õpetajate tõlketööle kuluvat aega. Samuti on vajadus õpetajatele pakkuda sobivaid koolitusi, et nad mõistaksid pagulasperede eripärasid ja kultuuritausta, mis aitaks kaasa laste positiivsele lasteaia kogemusele. Tulemustest selgus, et Ukraina laste varasemad läbielatud kogemused suurendasid nende ebakindlust ja usaldamatust õpetajate vastu, mis ühtib Möll ja Trasberg (2022) uuringuga, et pagulaslaps

peab saama aega, et kohaneda uue keskkonnaga. See rõhutab, kui oluline on õpetajate valmisolek ja oskus pakkumaks kriisipiirkonnast pärit lastele vajalikku tuge, julgustust ning turvalist keskkonda. Õpetajate ütlustest tuli välja, et tugispetsialistide olemasolu lasteaias oleks aidanud tagada pagulaslastele vajalikku tuge nende sotsiaalse ja emotsionaalse toimetulekuga. Lunneblad (2017) tõi oma uurimuses välja, et meeskonnatööna saab toetada pagulaslapsi kuuluvustunde taastamisel ning enesekindluse tõstmisel. Antud uurimuses selgus, et tugispetsialistide võimalus puudus enamasti lasteaedades. Seega on oluline lasteaedades luua toimiv tugispetsialistide võrgustik, et tagada pagulaslastele vajalik toetus nende kohanemisprotsessis. Õpetajad oleksid eelistanud väiksema laste arvuga rühma, et pakkuda pagulaslaste õpetamisel paremat individuaalset toetust. See ühtib Häidkind & Oras (2016) väljatooduga, mis rõhutab õpetaja võimet pühenduda väiksemas rühmas lapse vajadusele süvenenumalt. Selline lähenemine aitaks lasteaiatöötajatel luua soodsam õpikeskkond, mis soodustab tihedamat koostööd nii laste kui ka õpetajate vahel.

Kolmanda uurimisküsimuse *Missugune on lasteaiatöötajate vajadused täiendusõppe osas, mis aitaksid neid töös Ukrainast pärit lastega?* tulemused näitavad, et õpetajad pidi hakkama saama lühikese ettevalmistusajaga pagulaslaste vastuvõtmiseks ning nende vajaduste mõistmiseks. Karbowniczek jt (2022) läbiviidud uurimuse kohaselt mängivad õpetajad kriisiolukordadest pärit laste hariduses olulist rolli. Õpetajas aga tunnevad sageli end ette valmistamata toetamaks last, kes on kogenud traumeerivaid sündmusi. Õpetajad väljendasid vajadust koolituste järele, mis keskenduksid pagulaslaste vaimse tervise, psühholoogilise toe pakkumise ning kohanemist toetava keskkonna loomise valdkondadele. Salgur & Gursoy (2015) toetavad ideed, et parem ettevalmistus võimaldaks õpetajatel paremini toetada pagulaslapsi nende kohanemisprotsessis. Kuigi tulemustest tuli kõige suurema takistusena välja keelebarjäärist tingitud erinevad raskused, ei väljendanud õpetajad soovi keeleõppe metoodika koolituste läbimise vastu. Vastav koolitus aitaks õpetajatel paremini mõista keeleõppe aluseid ja uue keele omandamise iseärasusi ning annaks kindlamad teadmised oma keelekasutuse kohandamiseks, arvestades pagulaslaste individuaalseid vajadusi.

Kokkuvõttes näitab uurimistöö, et Ukrainast pärit laste kohanemise toetamine lasteaias nõuab mitmetahulist lähenemist ning koostööd õpetajate, pagulasperede ja tugispetsialistide vahel. Oluline on luua toetav ja avatud õpikeskkond, mis võimaldaks pagulaslastel kohaneda uues kultuuri- ja keelekeskkonnas, pakkudes neile vajalikku individuaalset tuge ja toetust nende arengus. See nõuab õpetajatelt mitmekülgseid oskusi ja teadmisi. Täiendusõppe võimaldamine on vajalik samm, hõlmates erinevaid koolitusi, mis suurendavad õpetajate

teadlikkust teiste kultuuride suhtes ning arendavad oskusi ja hoiakuid, et toime tulla laste läbielatud traumadega. Kuna keelebarjäär on üks olulisemaid väljakutseid nii õpetajatele kui ka pagulaslastele, peaks keeleõppe ja suhtlemisoskuste arendamine olema oluline osa haridusprogrammist. Haridusasutused peaksid pakkuma tõhusaid meetodeid eesti keele õpetamiseks ja keeleoskuse arendamiseks lasteaias.

Bakalaureusetöö kitsaskohana saab esile tuua, et kuna intervjueeritavatel õpetajatel oli ajaliselt lühike kogemus pagulaslastega, siis pole võimalik teha põhjalikke järeldusi, millised toetamise ja õpetamise meetodid olid kõige tulemuslikumad. Piiranguna toob autor välja väikese valimi, millest tingitult ei saa teha üldistusi kõigi lasteaiasõpetajate kogemustest. Teiseks piiranguks oli uurija kogemuse puudumine nii intervjuude teostamisel kui ka saadud andmete analüüsimisel.

Selle töö praktiline väärtus seisneb võimaluses anda õpetajatele mõtteainet, kuidas paremini toetada ja kaasata pagulaslast lasteaias. Edaspidi võiks uurimistulemusi võrrelda ka teiste piirkondade lasteaiasõpetajate kogemustega, mis võimaldaks saadud teadmisi veelgi laiemalt mõista. Lisaks on saadud tulemustest kasu ka lõputöö autorile, et arvestada saadud kogemustega lasteaiasõpetajana.

Tänu sõnad

Töö autor tänab lasteaiasõpetajaid, kes olid nõus intervjuudes osalema ja aitasid kaasa bakalaureusetöö valmimisele. Lisaks soovib töö autor tänada kõiki, kes olid abiks töö valmimise osas. Eriti tänab autor oma perekonda ja sõpru toetuse ning motivatsiooni hoidmise eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Beauregard, C., Rousseau, C., Benoit, M., & Papazian-Zohrabian, G. (2022). Creating a safe space during classroom-based sandplay workshops for immigrant and refugee preschool children. *Journal of Creativity in Mental Health*, 1–17.
<https://doi.org/10.1080/15401383.2022.2076001>
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed). Routledge.
- Cokuk, K., & Kozikoglu, I. (2020). School adaptation problems of primary school students in mixed-age classrooms. *Research in Pedagogy*, 10(1), 13–31.
<https://doi.org/10.5937/IstrPed2001013C>
- Cummins, J. (2001). Bilingual Children's Mother Tongue: Why Is It Important for Education? https://www.joycerain.com/uploads/2/3/2/0/23207256/bilingual_childrens_mother_tongue_1.pdf
- Drew, C. (2023). Cultural Blindness – Definition, Examples, Pros, Cons. Helpful Professor.
<https://helpfulprofessor.com/cultural-blindness/>
- Eesti Pagulasabi. (2017). *Kes on pagulane?* <https://www.pagulasabi.ee/kes-pagulane>
- Eesti Vabariigi põhiseadus. (2015). *Riigi Teataja*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002>
- Gundogdu, S., & Yildiz, S. (2022). An Examination of Adaptation Processes of Refugee Children to Preschool in Turkey. *International Online Journal of Educational Sciences*, 14(5). <https://doi.org/10.15345/iojes.2022.05.004>
- Hallap, M. (2008). Eesti keel teise keelena. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Haridus- ja Noorteamet. (s.a.). *Muu kodukeelega laps*. <https://harno.ee/muu-kodukeelega-laps>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (s.a.). *Muu kodukeelega laps Eesti koolis*.
<https://www.hm.ee/muu-kodukeelega-laps-eesti-koolis>
- Haridussilm (s.a.). *Ukraina sõjapõgenikud Eesti haridussüsteemis*.
<https://www.haridussilm.ee/ee/paevakajaline/ukraina/ukraina-oppijad-eesti-hariduses>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Kirjastus Medicina.
- Häidkind, P., & Oras, K. (2016). Kaasava hariduse mõiste ning õpetaja ees seisvad ülesanded lasteaedades ja esimeses kooliastmes. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 4(2), Article 2.
<https://doi.org/10.12697/eha.2016.4.2.04>

- Kalind, A.-M. (2017). *Lasteaiaõpetajate arvamused enda valmisolekust tööks uusimmigrantlastega*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*.
<https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Karbowniczek, J., Ordon, U., & Łapot, M. (2022). New Challenges Faced by the Polish Institutions of Preschool and Early-School Education (ECEC) in the Context of the War in Ukraine. *Multidisciplinary Journal of School Education*, 11, 289–309.
<https://doi.org/10.35765/mjse.2022.1122.14>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2011). *Elektroniline Riigi Teataja*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018006>
- Leisau, A. (2019). Die interkulturelle Kita. Kiga-Seminare.
<https://kindergartenseminare.de/die-interkulturelle-kita/>
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). Intervjuu. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/intervjuu>
- Lunneblad, J. (2017). Integration of refugee children and their families in the Swedish preschool: Strategies, objectives and standards. *European Early Childhood Education Research Journal*, 1–11. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2017.1308162>
- Möll, J., & Trasberg, K. (2022). Kuidas toetada uussisserändajatest lasteaialaste vanemaid ja õpetajaid? *Õpetajate Leht*. <https://opleht.ee/2022/06/kuidas-toetada-uussisserandajatest-lasteaialaste-vanemaid-ja-opetajaid/>
- Nugin, K. (2017). Lapse arengut toetav õpikeskkond. K. Nugin, & T. Õun (toim), *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias*. AS Atlex.
- Nummert, M.-L., Mihkelsoo, I., & Jürimäe, M. (2018). *Avatud algus: Valik retsepte mitmekultuurilise lasteaia kujundamiseks*. Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskus. www.pagulasabi.ee/avatudalgus
- Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic Journal of Modern Computing*, 10(3).
<https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.14>
- O'Toole Thommessen, S. A., & Todd, B. K. (2018). How do refugee children experience their new situation in England and Denmark? Implications for educational policy and practice. *Children and Youth Services Review*, 85, 228–238.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.12.025>
- Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/valimid/>

- Salgur, S. A., & Gursoy, A. (2015). Multicultural Education and Teachers Characteristics.
https://www.researchgate.net/publication/285584005_multicultural_education_and_teachers_characteristics
- Siseministeerium (s.a). *Statistika Ukraina sõjapõgenike kohta*.
<https://www.siseministeerium.ee/statistika-ukraina-sojapogenike-kohta>
- Tuur, T. (2018). *Tartu linna lasteaedade õppealajuhatajate arvamus valmisolekust pagulasperede laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks eestikeelsesse lasteaeda*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- UNHCR. (2023). *Ukraina olukorra regionaalne pagulaste vastuvõtu kava*.
<https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2023/02/Estonia-RRP.pdf>
- Vanahans, M., Timoštšuk, I., & Uibu, K. (2023). Preschool and primary teachers' evaluations of their preparation, competence and experiences to teach newly arrived migrant students. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 11(1), Article 1. <https://doi.org/10.12697/eha.2023.11.1.05>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Lisa 1. Valik intervjuu küsimusi näitena.

SISSEJUHATAVAD KÜSIMUSED

- Teie haridus?
- Kui kaua te olete lasteaia õpetajana töötanud?
- Mitu Ukrainast pärit last on teie rühmas? Mis vanuses?

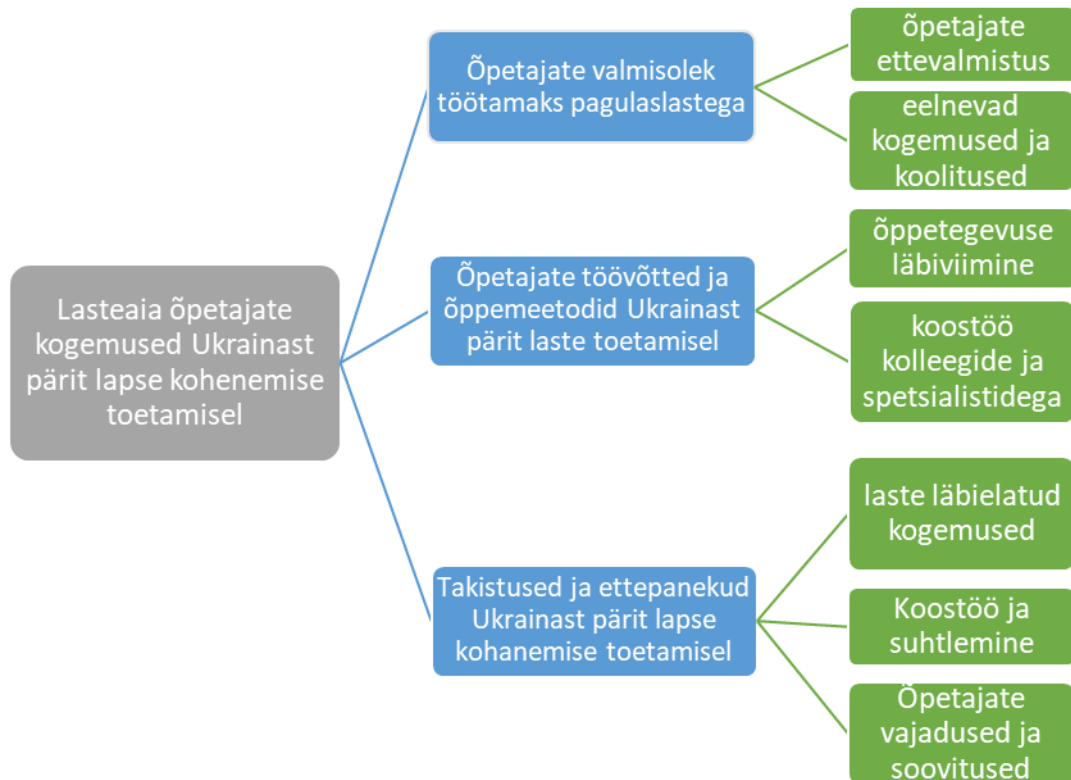
Kuidas toetavad lasteaiaõpetajad Ukrainast pärit muukeelse lapse kohanemist eestikeelses rühmas?

1. Milliseid kohandusi olete teinud rühmas, et pagulaslaps kergemini kohaneks?
2. Kellega Te teete/tegite lasteaia koostööd pagulasperedest pärit lastega töötamisel?
3. Mis keeles toimub Teie ja laste vaheline suhtlus? Mis keeles räägivad lapsed teiega? (Kas te kasutate vahel ka vene keelt? Millal ja miks?)
4. Kuidas hindate oma oskusi igapäevaseks suhtluseks muukeelse lapsega?
5. Milliseid vahendeid, võtteid ja meetodeid olete kasutanud pagulasperest pärit lastega töötamisel? (õppematerjalid, õppevahendid, õppetegevused). Milliste õppevahendite järele tunnete vajadust?
6. Kuidas Te toetate/toetasite pagulasperest pärit lapse eesti keele arengut? (eesti keele tugi, täielik keelekümbelus metoodika)?

Missugune on lasteaia õpetajate ettevalmistus ja koolituste vajadus, mis aitaksid neid töös pagulaslapse kohanemisel toetamisel?

1. Kas olete saanud ettevalmistuse töötamiseks lasteaia pagulaslastega?
2. Milliseid koolitusi sooviksite edaspidi läbida?
3. Millist lisatuge vajate või vajate edaspidi oma töös Ukrainast pärit lastega?
4. Millised kohanemisprogrammid või kavad võiksid aidata lasteaia õpetajat pagulaslapse toetamisel?
5. On Teil veel mõtteid või ettepanekuid pagulasperest pärit laste õppe tõhustamiseks? Mida tuleks Teie arvates muuta?

Lisa 2. Näide pea- ja alakategooriate moodustamisest.

Lisa 3. Näide koodide moodustamisest andmetöötlusprogrammis QCAmap

< Original Coder-Agreement >

suudavad mingil määral omavahel suhelda. Aga olen olnud rühmas, kus ei ole vene emakeelega lapsi ning märganud et pagulaslapsed on keeruline leida teiste lastega seda ühist keelt ja mõne mänguga liituda.

Milline on/oli Teie koostöö pagulasperest pärit laste vanematega?

RQ2-1 Suhtlesime inglise keeles kui vanemad seda oskasid. Kui ei siis kasutasime telefonis tõlkimisäppi, kuhu mina kirjutasin eesti keeles ja tõlkisin ukraina keelde ja nemad vastupidi. Siiski vahepeal tõlkis äpp valesti, mistõttu oli keeruline aru saada, mis mina mõtlesin või mis vanemad.

RQ2-1 RQ2-30

Kust saite vajalikku informatsiooni pagulaslapse õpetamiseks?

RQ2-4 Lasteaia juhtkonnalt. Nad olid väga toetavad ja jagasid nõuandeid, kuidas lapsed paremini harjuks.

Tõlkeabi vajadus

RQ2-4 RQ2-20

Milliseid kohandusi olete teinud rühmas, et pagulaslaps kergemini kohaneks?

RQ2-1 Seintel on palju pildikaarte. 2022a lasteaias, kus töötasin olid 5a

RQ2-1

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Hella Mooser,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Harjumaa lasteaedade õpetajate kogemused Ukrainast pärit pagulaslaste kohanemise toetamisel“, mille juhendaja on Esta Sikkal, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Hella Mooser

12.05.2024